

SPIS TREŚCI

Str

13

Przedmowa.	13
--------------------	----

Część wstępna

WIADOMOŚCI O JĘZYKU POLSKIM

§ 1. Rozwój języka	15
§ 2. Stanowisko języka polskiego wśród słowiańskich oraz indoeuropejskich	17
§ 3. Początki języka polskiego i jego geograficzne rozmieszczenie	23
§ 4. Źródła do dziejów języka polskiego	32
§ 5. Uwagi ogólne o piśmie i staropolskiej ortografii	40
§ 6. Grafia niezłożona w XII-XIII w.	43
§ 7. Grafia złożona w XIV-XV w.	48
§ 8. Reformatorzy pisowni staropolskiej	51
§ 9. Normalizacja polskiej pisowni przez drukarzy krakowskich	52
§ 10. Wnioski ogólne	55

Część pierwsza

FONOLOGIA

§ 1. Uwagi wstępne	56
§ 2. Fonetyka a fonologia	56
§ 3. Głoska a fonem	57
§ 4. Strukturalne wyjaśnianie zmian dźwiękowych	60

WOKALIZM

§ 5. Wokalizm prasłowiański a polski	62
§ 6. Staropolski iloczas i samogłoski pochylone	65
§ 7. Rozwój iloczasu staropolskiego	67
§ 8. Samogłoski ścięśnione czyli pochylone	69
§ 9. Rozwój jerów — uwagi ogólne	71
§ 10. Słabe i mocne jery	71
§ 11. Zanik i wokalizacja jerów	72
§ 12. Czas zaniku słabych i wokalizacji mocnych jerów	73
§ 13. Nieregularna wymiana jerów	74
§ 14. Jery w sąsiedztwie j	75
§ 15. Przeglós 'e 'a oraz 'e 'o	76
§ 16. Chronologia przegłosu	78
§ 17. Odstępstwa od przegłosu	78

§ 18. Brak przegłosu w przyimkach	79
§ 19. Nieregularny przegłos	80
§ 20. Wymiana <i>-ev- → -'ov-</i>	80
§ 21. Czas i miejsce wymiany <i>-ev- → -'ov-</i>	81
§ 22. Podstawa fonologiczna i następstwa przegłosu	81
§ 23. Samogłoski nosowe — uwagi ogólne	82
§ 24. Rozwój nosówek na gruncie polskim	83
§ 25. Okres prapolski i staropolski w rozwoju nosówek (do XII w.)	84
§ 26. Złanie się nosówek w XIII-XIV w.	84
§ 27. Rozróżnianie nosówek (od 2 poł. XV w.)	85
§ 28. Prasłowiańskie oboczności odziedziczone <i>mie mie, o u</i>	86
§ 29. Wtórna nosowość	87
§ 30. Akcent — uwagi ogólne	87
§ 31. Ruchomość akcentu staropolskiego	88
§ 32. Akcent inicjalny i paroksytoniczny	89
§ 33. Odrębna akcentuacja wyrazów obcych zapożyczonych	89
§ 34. Zmiana akcentuacji i sylabiczności typu <i>Azyja → Azja</i>	89
§ 35. Dzisiejsze odstępstwa akcentuacyjne	90
§ 36. Wymiany kombinatoryczne — uwagi ogólne	90
§ 37. Rozwój <i>i — y</i>	90
§ 38. Wymiana <i>ky, gy → k'i, g'i</i> oraz <i>ši → šy</i>	91
§ 39. Wpływ spółgłosek półotwartych <i>r, l, m, n</i> na poprzedzające <i>i, y, u</i>	91
§ 40. Zanik wygłosowego <i>i, o</i>	92
§ 41. Samogłoski w nagłosie	92
§ 42. Wymiana dialektalna <i>ja → je, ra → re, ar → er</i>	93
§ 43. Ściągnięcie (kontrakcja)	93
§ 44. Zgłoskotwórcze <i>r, r', l, l'</i> oraz grupy <i>or, ol, er, el</i> — uwagi ogólne	94
§ 45. Prasłowiańskie <i>r, r', l, l'</i>	95
§ 46. Rozwój sonantów <i>r, r'</i>	95
§ 47. Proces wymiany <i>ir, irz → er, erz</i>	95
§ 48. Nieprawidłowości w rozwoju <i>r, r'</i>	96
§ 49. Rozwój <i>l, l'</i> (sonantycznego)	96
§ 50. Czas wymiany <i>r, r', l, l'</i>	97
§ 51. Odrębności dialektalne w rozwoju sonantów	97
§ 52. Dwugłoski <i>or, ol, er, el</i>	97
§ 53. Metateza wymienionych dwugłoszek	98
§ 54. Nagłosowe <i>ort, olt</i>	98
§ 55. Grupy <i>tort, tolt, tert, tell</i>	98
§ 56. Wymiana dialektalna ps. <i>tort → tart</i>	99
§ 57. Grupy <i>ra, la</i> pochodzenia czeskiego	99
§ 58. Niezgłoskotwórcze <i>š, y</i>	99
§ 59. Alternacje samogłoskowe. Apofonia	100
§ 60. Ogólna charakterystyka rozwoju polskiego wokalizmu	102

KONSONANTYZM

§ 61. Spółgłoski prasłowiańskie i polskie według artykulacji	105
§ 62. Fonemy spółgłoskowe prasłowiańskie i w polszczyźnie kulturalnej	107
§ 63. Palatalizacje — uwagi ogólne	108
§ 64. Palatalizacje prasłowiańskie	108
§ 65. Palatalizacje polskie	109
§ 66. O tzw. <i>l</i> epentetycznym	109
§ 67. Palatalizacje przedniojęzykowych zębowych	110
§ 68. Polskie alternacje twarda : miękka (aktualnie lub funkcjonalnie)	111

69. Palatalizacje tylnojęzykowych	111
70. Opozycja fonologiczna twarda: miękka	111
71. Dyspalatalizacje — uwagi ogólne	112
72. Dyspalatalizacja w grupach przedniojęzykowych	113
73. Dyspalatalizacja wargowych	113
74. Powstanie fonemów <i>f, f'</i>	113
75. Rozwój $\acute{r} \Rightarrow \check{r} \Rightarrow \xi$	115
76. Proces wymiany $\acute{r} \Rightarrow \check{r}$	116
77. Powstanie i rozwój <i>l: ɫ</i>	116
78. Podsumowanie wiadomości o fonemach spółgłoskowych	117
79. Rozwój spółgłosek w pozycjach zależnych i grupach spółgłoskowych — uwagi ogólne	118
80. Dźwięki niezależne a zależne	118
81. Rodzaje asymilacji fonetycznych	119
82. Upodobnienie pod względem dźwięczności	119
83. Ubezdźwięcznienie w wygłosie absolutnym	120
84. Upodobnienia wewnątrzwyrazowe co do „dźwięczności”	121
85. Upodobnienia co do miejsca artykulacji	122
86. Upodobnienia pod względem miękkości	122
87. Grupy <i>ś, sz</i>	123
88. Upodobnienia co do stopnia otwarcia	125
89. Uproszczenia grup spółgłoskowych	125
90. Dysymilacja	127
91. Wtrącenie spółgłoski	128
92. Metateza	128
93. Inne wymiany spółgłoskowe. Dialektalna wymiana <i>-ch ⇒ -k</i>	128
94. Wpływy obce na fonetykę polską	130
95. Ogólna charakterystyka rozwoju polskiego systemu fonologicznego	130
96. Zestawienie genyzy samogłosek i spółgłosek polskich	134

Część druga

SŁOWOTWÓRSTWO. SEMANTYKA. SŁOWNICTWO

CZĘŚĆ OGÓLNA

§ 1. Uwagi wstępne	137
§ 2. Metoda opracowania słowotwórstwa historycznego	138
§ 3. Podstawowe wiadomości ze słowotwórstwa	139
§ 4. Morfologiczna a słowotwórcza analiza wyrazu	139
§ 5. Absorpcja i perintegracja morfologiczna	141
§ 6. Formanty pochodzące z samoistnych wyrazów	142
§ 7. Powstawanie formantów z końcówek fleksyjnych	143
§ 8. Powstawanie formantów przez kontaminację	143
§ 9. Formanty pochodzenia obcego	144
§ 10. Formanty produktywne i nieproduktywne	145
§ 11. Wnioski o produktywności i nieproduktywności formantów	147
§ 12. Formanty strukturalne	149
§ 13. Wielofunkcyjność formantów	150
§ 14. Współfunkcyjność formantów	151
§ 15. Leksykalizacja	152
§ 16. Przyczyny leksykalizacji	155
§ 17. Krystalizacja dominant formantowych	156
§ 18. Krystalizacja dominant słowotwórczych	157
§ 19. Krystalizacja dominant znaczeniowych	158
§ 20. Repartycja znaczeń	159
§ 21. Uwagi o semantyce	160

§ 22. Rodzaje przesunięć semantycznych	162
§ 23. Konkreta i abstrakta	164
§ 24. Powstawanie wyrazów abstrakcyjnych	166
§ 25. Konkretyzacja znaczeniowa	166
§ 26. Przyczyny zmian semantycznych	166
§ 27. Uwagi o historii formantów i wyrazów	169
§ 28. Typy strukturalne wyrazów polskich	170
§ 29. Życie wyrazów	172
§ 30. Funkcja ekspresywna i stylistyczna wyrazów	177
§ 31. Nazwy własne (nomina propria)	178
§ 32. Charakterystyka słowotwórcza i leksykalna okresów języka polskiego	180
§ 33. Wnioski	182

CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

§ 34. Uwagi wstępne	183
-------------------------------	-----

RZECZOWNIKI

§ 35. Formanty z elementem <i>-k-</i>	184
§ 36. Formanty ze spalatalizowanym elementem <i>-k-</i> na <i>-c-</i> , <i>-č-</i>	188
§ 37. Formanty z elementem <i>-n-</i>	191
§ 38. Formanty z elementem <i>-r-</i>	195
§ 39. Formanty z elementem <i>-l-</i>	196
§ 40. Formanty z elementem <i>-j-</i>	197
§ 41. Formanty z elementem <i>-ł-</i>	199
§ 42. Formanty z elementem <i>-w-</i> , <i>-d-</i> , <i>-m-</i> i inne nieproduktywne	199
§ 43. Formanty złożone z grup spółgłoskowych i głóskowych	200
§ 44. Zero formantowe czyli derywacja wsteczna	202
§ 45. Rzeczowniki złożone (composita)	203
§ 46. Nowotwory złożone w terminologii zawodowej	204
§ 47. Złożenia w funkeji artystycznej	205
§ 48. Morfemy podwojone	205
§ 49. Struktura słowotwórcza nazw własnych	205
§ 50. Staropolskie imiona złożone	206
§ 51. Imiona skrócone	207
§ 52. Imiona odapelatywne	208
§ 53. Imiona obce	208
§ 54. Struktura słowotwórcza nazwiska	209
§ 55. Struktura słowotwórcza nazw miejscowych	210
§ 56. Uwagi ogólne o budowie rzeczownika	210

PRZYMIOTNIKI

§ 57. Uwagi wstępne	214
§ 58. Formanty z elementem <i>-n-</i>	214
§ 59. Formanty z elementem <i>-v-</i>	216
§ 60. Formanty z elementem <i>-t-</i>	218
§ 61. Formanty z elementem <i>-k-</i>	218
§ 62. Formanty z elementem <i>-č-</i>	219
§ 63. Formanty na <i>-i</i> = ps. <i>-ijś</i> lub <i>-jś</i>	219
§ 64. Formant <i>-iski</i> = pol. <i>-sk-</i> , <i>-ski</i>	220
§ 65. Formanty nieproduktywne z elementami <i>-l-</i> , <i>-d-</i> , <i>-r-</i> , <i>-m-</i> , <i>-s-</i>	220
§ 66. Formacje przedrostkowe	221
§ 67. Przymiotniki złożone	221
§ 68. Uwagi ogólne o budowie przymiotników	221

ZAIMKI

§ 69.	Uwagi wstępne	222
§ 70.	Struktura słotwórcza zaimków	223

PRZYSŁÓWKI

§ 71.	Uwagi wstępne	223
§ 72.	Struktura słotwórcza przysłówków	224

LICZEBNIKI

§ 73.	Uwagi wstępne	225
§ 74.	Struktura słotwórcza liczebników	226

CZASOWNIKI

§ 75.	Uwagi wstępne	226
§ 76.	Czasowniki pierwotne	227
§ 77.	Czasowniki pochodne odimienne	228
§ 78.	Czasowniki pochodne odczasownikowe	228
§ 79.	Formanty przedrostkowe	229

WYRAZY NIEODMIENNE

§ 80.	Przymiki	231
§ 81.	Spójniki i partykuły	231
§ 82.	Wykrzykniki	232
§ 83.	Wnioski ogólne	232

Część trzecia

FLEKSJA

§ 1.	Ogólne kierunki rozwoju polskiej fleksji.	233
------	---	-----

DEKLINACJE

Deklinacja rzeczowników

Deklinacja I męska

§ 2.	Mianownik l. p.	236
§ 3.	Dopełniacz l. p.	237
§ 4.	Celownik l. p.	238
§ 5.	Biernik l. p.	239
§ 6.	Narzędnik l. p.	240
§ 7.	Miejscownik l. p.	240
§ 8.	Wołacz l. p.	241
§ 9.	Mianownik i wołacz l. mn.	242
§ 10.	Dopełniacz l. mn.	244
§ 11.	Celownik l. mn.	245
§ 12.	Biernik l. mn.	246
§ 13.	Narzędnik l. mn.	247
§ 14.	Miejscownik l. mn.	248
§ 15.	Wnioski dotyczące deklinacji l.	250

Deklinacja II nijaka

§ 16.	Uwagi wstępne	252
§ 17.	Mianownik, biernik, wołacz l. p.	253

18. Dopełniacz l. p.	253
19. Celownik l. p.	254
20. Narzędnik l. p.	254
21. Miejscownik l. p.	255
22. Mianownik, biernik, wołacz l. mn.	256
23. Dopełniacz l. mn.	256
24. Celownik l. mn.	257
25. Narzędnik l. mn.	257
26. Miejscownik l. mn.	258
27. Porównanie deklinacji I męskiej i II nijakiej	259

Deklinacja III żeńska

28. Paradymat prasłowiański a polski	260
29. Kontynuacja stanu prasłowiańskiego a polskie innowacje fleksyjne w dekl. III	261
30. Zestawienie paradymatu staro-cerkiewno-słowiańskiego i polskiego	262
31. Deklinacja III żeńska spółgłoskowa	264

Deklinacja IV mieszana

32. Odmiana rzeczowników męskich na -a, -o	266
33. Rzeczowniki zbiorowe typu <i>bracia</i>	267
34. Odmiana rzeczowników nijakich obcych na -um	268
35. Formy dualne	268
36. Uwagi ogólne o deklinacji rzeczowników	269
37. Historyczny przegląd końcówek deklinacyjnych	272

Deklinacja zaimków

38. Odmiana zaimków rodzajowych	276
39. Odmiana zaimków jednorodzajowych	282

Deklinacja przymiotników

40. Odmiana rzeczownikowa i zaimkowa przymiotników	284
--	-----

Deklinacja liczebników

41. Odmiana liczebników <i>dwa trzy cztery</i>	289
42. Odmiana liczebników <i>pięć — dziesięć</i>	291
43. Odmiana liczebników <i>jedenaste — dziewiętnaście</i>	291
44. Odmiana liczebników <i>dwadzieścia — dziewięćdziesiąt</i>	291
45. Odmiana liczebnika <i>sto</i>	293
46. Odmiana liczebników <i>dwieście trzysta czterysta</i>	293
47. Odmiana liczebników <i>pięćset — dziewięćset</i>	293
48. Syntetyczny przegląd rozwoju deklinacji liczebników głównych	293
49. Odmiana liczebników zbiorowych	294
50. Liczebniki ułamkowe	295
51. Liczebniki zespolone typu <i>samotrzeć</i>	295
52. Syntetyczne ujęcie wiadomości o deklinacji	295

KONIUGACJA

53. Uwagi ogólne	297
54. Klasy koniugacyjne prasłowiańskie a polskie	298
55. Czas teraźniejszy	298

§ 56. Powstanie koniugacji <i>-am, -asz</i>	301
§ 57. Rozwój form niektórych czasowników w czasie teraźniejszym	302
§ 58. Formy dualne	303
§ 59. Czasy przeszłe niezłożone	304
§ 60. Czas przeszły złożony	306
§ 61. Czas zaprzeczony	307
§ 62. Czas przyszły	307
§ 63. Tryb warunkowy	308
§ 64. Tryb rozkazujący	309
§ 65. Imiesłowy	311
§ 66. Bezokolicznik	314
§ 67. Podsumowanie wiadomości o koniugacji	315
§ 68. Stylistyczne warianty fleksyjne	315
§ 69. Wnioski dotyczące fleksji	316

Część czwarta

SKŁADNIA

§ 1. Uwagi wstępne	319
------------------------------	-----

CZĘŚĆ OGÓLNA

§ 2. Krystalizacja funkcjonalno-syntaktyczna wskaźników zespolenia	322
Spójniki współrzędne	322
Spójniki podrzędne	324
§ 3. Parataksa i hipotaksa	330
Parataksa i hipotaksa w średniowieczu i w Renesansie	332
§ 4. Bezspójnikowe i spójnikowe połączenie zdań	333
§ 5. Bezprzyimkowe i przyimkowe składowiki syntaktyczne	334
§ 6. Zastępstwo konstrukcji bezprzyimkowych przez przyimkowe	335
§ 7. Wąhanie w używaniu konstrukcji przyimkowych i bezprzyimkowych	336
§ 8. Zmiany w obrębie konstrukcji bezprzyimkowych	337
§ 9. Zastępstwo funkcji słowotwórczej przez kazualną lub przyimkową	338
§ 10. Składnia zgody i rzędu w rozwoju historycznym	338
§ 11. Szyk wyrazów	339
Szyk orzeczenia	340
Szyk przydawki	341
Szyk enklityk, proklityk, zaimka zwrotnego i słowa posiłkowego	342
Szyk słowa posiłkowego w czasie przeszłym złożonym i przy stronie biernej	342
Szyk zaimka zwrotnego się	343
§ 12. Profil krotkości i rzędności zdania złożonego	343
§ 13. Wpływy obce na składnię polską	345
Latynizmy	345
Bohemizmy	347
Germanizmy	348
§ 14. Uwagi o składni gwarowej	348
§ 15. Uwagi o składni poetyckiej	349

CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

BUDOWA ZDANIA POJEDYNCZEGO

§ 16. Związek główny podmiotu z orzeczeniem	352
Podmiot	352
Orzeczenie	354

§ 17. Związki poboczne	356
Dopełnienie	356
Okolicznik	357
Przydawka	358
Konstrukcje imiesłowowe	359

BUDOWA ZDANIA ZŁOŻONEGO

§ 18. Zdanie współzależnie złożone	360
Zdanie łączne spójnikowe	360
Zdanie przeciwstawne	361
Zdanie rozłączne	362
Zdanie wynikowe	362
§ 19. Zdanie podrzędnie złożone	363
Zdanie podmiotowe	363
Zdanie dopełnieniowe	364
Zdanie przydawkowe	364
Zdanie orzecznikowe	365
Zdanie okolicznikowe	366
Wskazówki bibliograficzne	371
Skróty języków i inne	372
Skróty tytułów	372
Skróty nazwisk autorów źródeł	373
Objaśnienie znaków graficznych	373
Indeks — opracowała Małgorzata Sulisz	374